

Odgovor SZO na pitanja koja se postavljaju u Srbiji u vezi sa njenim postupcima tokom pandemije gripa A (H1N1) 2009

01.11.2011.

U januaru 2010. godine, Izvršni odbor SZO je pozdravio predlog generalnog direktora da se započne analiza iskustava stečenih u globalnoj reakciji na pandemiju gripa A (H1N1) 2009. Prema odredbama Međunarodnog zdravstvenog pravilnika iz 2005. godine (IHR), obavezujućeg ugovora između 194 države članice SZO, osnovan je odbor spoljnih eksperata da bi procenio (kao jedan od njegova tri cilja) tekuću globalnu reakciju na pandemiju virusa H1N1 (uključujući i ulogu SZO).

Konačni izveštaj Odbora IHR je objavljen maja 2011. godine posle više od godinu dana plenarnih sednica na kojima su se slušala svedočenja širokog spektra ljudi i sesija na kojima se vodila rasprava. Svedočile su osobe koje su predstavljale države ugovornice, nacionalne fokalne tačke za IHR, međuvladine organizacije, nevladine organizacije, agencije Ujedinjenih nacija, industriju, zdravstvene stručnjake, eksperte, pripadnike medija, predsednike relevantnih odbora i Sekretarijat SZO. Plenarne sednice su bile otvorene za medije.

Glavni zaključak odbora u vezi sa ulogom SZO tokom pandemije gripa A (H1N1) 2009 bio je da je: „SZO tokom pandemije po mnogo čemu zabeležila dobre rezultate, da se suočila sa sistemskim poteškoćama i pokazala neke nedostatke. Odbor nije našao nikakve dokaze o zloupotrebi.“

Izveštaj se pozabavio i vezama SZO sa privatnom industrijom, uključujući farmaceutsku industriju; konkretno, stav 35. izveštaja glasi:

„Koliko Odbor može da utvrdi, nijedan kritičar SZO nije izneo nikakve direktne dokaze uticaja komercijalnih interesa na odlučivanje. U razgovorima sa osobljem i članovima savetodavnog odbora, uključujući i Stratešku savetodavnu grupu eksperata i Odbor za vanredne situacije, i sa predstavnicima industrije, i putem analize internih i eksternih dokumenata, Odbor nije pronašao nikakve dokaze o pokušaju uticanja niti stvarnom uticanju komercijalnih interesa na savete koje je dala ili odluke koje je donela SZO. Po mišljenju Odbora, zaključak nekih kritičara da iz postupaka SZO mora da stoje nevidljivi komercijalni uticaji ignoriše snagu etosa koji se nalazi u srži javnog zdravstva a usmeren je na sprečavanje bolesti i spasavanje života.“

Postupci u pogledu javnog zdravlja koje je SZO preduzela tokom pandemije bili su zasnovani na principima predostrožnosti u prisustvu nepotpunih i često suprotstavljenih informacija koje su bile dostupne u aprilu i maju 2009. godine. U prvim danima je bilo mnogo znakova iz Meksika da je bolest ozbiljna. Pošto su vakcine protiv gripa bezbedne i delotvorne za sve populacione grupe, zemlje su kupile vakcine da bi zaštitile svoje stanovništvo. Kasnije studije su pokazale da nema razlike u bezbednosti između vakcina sa i bez pojačivača. Kada bi se dogodila nova pandemija, SZO bi preduzela iste postupke u pogledu javnog zdravlja kao i 2009. godine.

Odbor IHR je zaključio i da se grip A (H1N1) 2009 uklapa u definiciju pandemije na osnovu stepena raširenosti. Definicija pandemije nije imala kriterijum težine i nije izmenjena 2009. godine da bi se takav jedan kriterijum eliminisao. Izveštaj su podržale države članice SZO na 64. skupštini Svetske zdravstvene organizacije maja 2011. godine.

Ministarstvo zdravlja Srbije tesno saraduje sa Regionalnom kancelarijom SZO za Evropu u oblastima nadzora gripa i vakcinacije protiv njega. Srbija dostavlja izveštaje Regionalnoj platformi za nadzor gripa Regionalne kancelarije SZO za Evropu EuroFlu.

Preporuke za vakcinaciju za sezonu gripa 2011-2012. godine

Vakcinacija protiv sezonskog gripa je bezbedna i delotvorna mera koja može da koristi svim starosnim grupama, ali je posebno važna za ljude sa većim rizikom od ozbiljnih komplikacija usled gripa i za ljude koji se brinu o osobama sa visokim rizikom. Kod zdravih odraslih ljudi vakcina protiv gripa može da spreči 70 do 90% bolesti izazvanih gripom, a kod starijih lica vakcina smanjuje ozbiljne bolesti i komplikacije do 60%, a smrti do 80%. U vakcinaciji se mogu ciljati određene grupe populacije zavisno od ciljeva nacionalnog programa vakcinacije, pristupa vakcinama i mogućnosti da se sprovedu akcije vakcinacije u ciljnim grupama.

Osnovne informacije o pandemijskom gripu

Grip A (H1N1) je veoma zarazna akutna bolest respiratornih organa. Ta bolest kruži među ljudima, a česta je i kod raznih životinjskih vrsta, među kojima se ističu svinje i ptice. Postoji mnogo različitih podvrsta gripa, a svinje mogu da budu zaražene sa više vrsta virusa u isto vreme, što može da dovede do mešanja gena iz tih virusa. Novonastali „kombinovani“ virus i drugi virusi gripa mogu da steknu sposobnost da se prenose između vrsta i izazovu oboljenje kod ljudi. Ljudi često neće imati nikakav imunitet protiv tog virusa. Kada, pored toga, virus postane lako prenosiv između ljudi, tada može da dođe do pandemije – globalnog širenja epidemije.

U aprilu 2009. godine, jedna nova podvrsta gripa A (H1N1), koja nije prethodno bila otkrivena ni kod svinja ni kod ljudi, a koja je sadržala kombinaciju gena virusa svinjskog, ptičjeg i ljudskog gripa, počela je da izaziva grip kod ljudi u Meksiku. Taj novi grip A (H1N1) brzo se proširio na mnoge zemlje i 11. juna 2009. godine, posle konsultovanja Odbora za vanredne situacije IHR, najpogođenijih država članica i drugih zdravstvenih eksperata, generalni direktor SZO je proglasila pandemiju.

Uloga SZO u pripravnosti za pandemiju i reagovanju na nju

Grip je jedan od virusa koji su potencijalno najverovatniji izazivači pandemije – širenja epidemije po celom svetu. Imajući u vidu tu verovatnoću, SZO je, posle konsultacije sa stotinama međunarodnih stručnjaka za javno zdravlje, po prvi put izradila globalni plan spremnosti 1999. godine, pa je taj plan zatim preradila 2005. i 2009. godine. SZO je pružila podršku naporima zemalja da se pripreme za pandemiju. Većina zemalja je na osnovu uputstva SZO izradila planove za reagovanje na pandemiju. Regionalna kancelarija SZO za Evropu je sprovela mnoge aktivnosti u regionu zajedno sa Evropskom komisijom i Evropskim centrom za prevenciju i kontrolu bolesti (ECDC).

Tokom pandemije, SZO je neprekidno pratila njen razvoj i izradila uputstvo za države članice za definisanje odgovarajućih mera uključujući poboljšan nadzor i aktivno praćenje, procenu karakteristika pandemije i preporuke o odgovarajućim merama, uključujući medicinske i nemedicinske intervencije.

Procene rizika od strane SZO su bile izbalansirane, nezavisne i transparentne. Svakodnevne najnovije informacije, nedeljni pregledi nadzora i uputstva SZO su pružili osnovu za donošenje na dokazima zasnovanih odluka država članica, posebno onih sa manje resursa da vrše sopstvene procene rizika. ECDC je redovno izrađivao i pružao nezavisne procene rizika, ažurirao ih, razmatrao njihov sadržaj sa svojim Savetodavnim forumom, koji se sastoji od najjemenentnijih eksperata iz institucija Evropske unije (EU) za javno zdravlje.

U sistemu EU je postojala redovna interakcija između procenjivača rizika i menadžera za upravljanje rizikom. Tokom pandemije su održavane česte telekonferencije sa menadžerima za upravljanje rizikom u državama članicama. Postojala je dobra opšta saradnja između SZO, EU, ECDC, Evropske agencije za lekove (EMA) i Evropske agencije za bezbednost hrane (EFSA), posebno imajući u vidu da je to bila prva velika zdravstvena kriza od osnivanja SZO.

Pandemija iz 2009. godine se dogodila u svetu koji je bio mnogo bolje pripremljen za reagovanje na tu potencijalnu pandemiju nego 5 godina ranije. To je delom zbog rada Sistema Ujedinjenih nacija za koordinaciju u vezi sa gripom (UNSCIC) i agencija UN

Princip predostrožnosti: planirati za slučaj najgoreg, nadati se najboljem

Kada je generalni direktor SZO proglasila pandemiju, bili su ispunjeni svi kriterijumi pandemije. U ranim fazama tih događanja bilo je nemoguće znati da li će pandemija biti slična teškoj pandemiji iz 1918-1919. godine ili se pojaviti u mnogo blažoj formi. Početne indikacije koje su stizale iz Meksika ukazivale su na veoma ozbiljna događanja.

Mada je SZO razradila razne scenarije, uključujući i ozbiljna događanja, i govorila o njima u svojim dokumentima i na svom web sajtu, svet je imao sreće u smislu da se ispostavilo da je pandemija po svojim efektima umerena. To je generalni direktor SZO jasno stavila do znanja u svojim izjavama tokom tih događanja.

Tačan broj smrtnih ishoda pandemije nikada neće biti poznat. Laboratorijski potvrđenih smrtnih slučajeva je bilo 18.500, ali je taj broj manji od stvarnog broja smrtnih slučajeva. Osim toga, zaista jeste dolazilo do teških tokova bolesti i smrtnih slučajeva, pri čemu se od trećine do polovine njih dogodilo kod prethodno zdravih mladih i sredovečnih ljudi. To, zajedno sa činjenicom da su virusi gripa nepredvidljivi, potvrđuje potrebu za oprezom za koji su se opredelili donosioci odluka i zdravstveni zvaničnici. Svet je primenio princip predostrožnosti da bi se zaštitili životi, što mora da bude deo svakog plana bezbednosti.